

Magdalena Dąbrowska
Uniwersytet Warszawski

Samuel Bogumił Linde a kultura i nauka rosyjska (na materiale czasopism początku XIX wieku)

Uwagi wstępne

Głównym dziełem Samuela Bogumiła Lindego (1771–1847) stał się *Słownik języka polskiego*, zawierający – jak napisał we wstępie do jego drugiego wydania August Bielowski – „obraz języka naszego w rozmiarach tak wielkich, jakich wtedy nie tylko u nas, ale i indziej nie było”¹. To właśnie słownikowi zawdzięcza on międzynarodową sławę, obejmującą również Rosję². W kontekście rosyjskim można rozpatrywać jednak nie tylko *Słownik języka polskiego*, ale także znaczną część pozostałych prac Lindego z zakresu językoznawstwa, historii literatury czy edytorstwa³. W obrębie językoznawstwa zajmowały Lindego głównie studia leksykograficzne, dzieje literatury i edytorstwa traktował on zaś łącznie, na co wskazują następujące słowa z zamieszczonej przez niego w „Pamiętniku Warszawskim” recenzji *Rysu bibliografii rosyjskiej* Wasilija Sopikowa⁴: „od wynalezienia druku historia drukarń ściśle jest związana z historią początkowej literatury każdego cywilizującego się narodu”⁵. Problem „Samuel Bogumił Linde a kultura i nauka rosyjska”, rozpatrywany w niniejszym artykule w oparciu o zawartość czasopism początku XIX wieku, obejmuje więc kwestie recepcji jego dzieł w Rosji oraz sposobu postrzegania przez niego osiągnięć rosyjskiej kultury i nauki.

---

¹ A. Bielowski, *Przedmowa*, [w:] S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, wyd. 2, t. 1, Lwów 1854, s. 2.

² Por. m.in.: Я.Л. Левкович, *Переводы Пушкина из Мицкевича*, [w:] Пушкин. Исследования и материалы, т. 7: Пушкин и мировая литература, ред. М.П. Алексеев, Ленинград 1974, s. 161.

³ Zob.: M. Ptaszky, *Bibliografia prac Samuela Bogumiła Lindego*, Toruń 1990.

⁴ Zob.: В. Сопиков, *Опыт российской библиографии, или Полный словарь сочинений и переводов, напечатанных на Славенском и Российском языках от начала заведения типографий до 1813 года...*, cz 1, Санкт-Петербург 1813.

⁵ *O literaturze słowiańsko-rosyjskiej przez S.B. Lindego. (Dokończenie)*, „Pamiętnik Literacki” 1816, t. 5, czerwiec, s. 130.

Co więcej, prace Lindego stanowiły nieraz dla uczonych rosyjskich bodziec do podjęcia własnych studiów. Za przykład może służyć Aleksander Wostokow, wnikliwy czytelnik *Słownika języka polskiego*, wykorzystujący go w swojej pracy nad słownikiem etymologicznym⁶. Jak pisze Tadeusz Lewaszkievicz, „Linde był wówczas dla Wostokowa, przygotowującego w czasie ukazywania się *Słownika języka polskiego* swoje *Этимологическое словоросписание*, wielkim autorytetem nie tylko jako leksykograf słowiański, ale także jako etymolog”. Znaczenie słownika Lindego jako źródła inspiracji dla Wostokowa najlepiej obrazuje, zdaniem badacza, „artykuł hasłowy obejmujący odpowiedniki słowiańskie i indoeuropejskie cerkiewnosłowiańskich wyrazów *broditi*, *brodъ* i ich derywatów”, choć można przypuszczać, że „również inne artykuły hasłowe słownika etymologicznego Wostokowa wykazują podobny stopień zależności od Lindego w zakresie zachodnio- i południowosłowiańskich materiałów leksykalnych, a częściowo zapewne i w zakresie porównań słowiańsko-indoeuropejskich”⁷. Szybko jednak relacja między nimi zmieniła się: „w ciągu drugiego dziesięciolecia XIX wieku Wostokow [...] wyrastał na językoznawcę nowego typu, gdy Linde, starszy od niego tylko o 10 lat, nie umiał się już przestawić na nowy sposób myślenia językoznawczego”⁸. Czołowym dziełem Wostokowa stało się *Rozważanie o języku słowiańskim* (*Рассуждение о славянском языке*, 1820); ważną rolę w rozwoju slawistyki odegrał także *Opis ruskich i słowiańskich rękopisów Muzeum Rumiancewa* (*Описание русских и славянских рукописей Румянцевского музея*, 1842).

⁶ W następujący sposób pisał o tym I. Sriezniewski, powołując się na dwie wypowiedzi samego Wostokowa: „Востокову хотелось иметь под рукою Аделунгов Mithridates [...] и Линде *Словник Языка Польского*, тогда издававшийся. Обращаясь к Оленину по поводу своих занятий словарем, он написал в поданной записке: «Единственная просьба, какую теперь утруждать осмеливаюсь Ваше Превосходительство, состоит в том, чтобы мне позволено было пользоваться нужными мне по сему делу из Вашей, либо из Императорской библиотеки, книгами, а особливо Линдеевым словарем. С помощью сего последнего, которого конечно только еще половина вышла, в состоянии бы я был чрез месяц или чрез два представить Вам хоть две или три буквы моего сравнительного корнеуказателя». Записка Востокова принята была Олениным благосклонно; но из этого, по крайней мере на то время, ничего не вышло. [...] Даже Словарь Линде он добыл себе не от Оленина, а от Д.И. Языкова. Под 14-м мая 1810 года в Летописи его записано: «В субботу было собрание Общества [любителей словесности, наук и художеств] у Дм. Ив. Языкова. Я выпросил у него Линдеев словарь на подержание»” (*Обозрение научных трудов А.Х. Востокова, между прочим и неизданных. И. Срезневского*, Санкт-Петербург 1865, s. 6).

⁷ T. Lewaszkievicz, *Wostokow a Linde*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Slawistyka” 1989, nr 6, s. 188, 189. Por.: H. Milejkowska, *Materiały rosyjskie w słowniku Lindego*, „Poradnik Językowy” 1974, nr 5, s. 236–246.

⁸ T. Lewaszkievicz, op. cit., s. 189.

Na lata działalności Samuela Bogumiła Lindego przypadł, jak pisze Ryszard W. Wołoszyński, pierwszy w dziejach narodów polskiego i rosyjskiego „moment daleko posuniętego zbliżenia” i „szczególnego ożywienia obopólnych powiązań” naukowych, kulturalnych i literackich⁹. Jednocześnie nastąpił wtedy rozwój wydawnictw periodycznych, w większości programowo zorientowanych na relacjonowanie ostatnich wydarzeń polityki międzynarodowej oraz oświecanie osiągnięć nauki i kultury krajów obcych. W wielu czasopismach często zresztą tematyka naukowa i kulturalna brała górę nad polityczną, czego świadectwo stanowi „Dziennik Wileński” (1805–1806) Stanisława Jundziłła, Jędrzeja Śniadeckiego i Józefa Kossakowskiego, który nie tylko stronił od kwestii politycznych, ale zdaniem Jana Kucharzewskiego nawet „otwarcie [...] głosił hasło odwrócenia się od polityki i radził wyłącznie zajmować się pracą kulturalną i nauką”¹⁰. Takie czasopisma jak „Dziennik Wileński” czy założony przez Feliksa Bentkowskiego „Pamiętnik Warszawski” (1815–1823) wyrosły szybko na jedno z głównych źródeł wiedzy czytelników polskich o Rosji. W propagowaniu osiągnięć polskiej nauki i kultury wśród Rosjan kluczową rolę odegrało natomiast pismo Wasilija Anastasiewicza „Улей” (1811–1812), jego wydanie Andrzej Dworski uznał za „swoistą kulminację” rosyjsko-polskiego zbliżenia kulturalnego początku XIX stulecia¹¹. W materiały „polskie” obfitowało również założone przez Nikołaja Karamzina czasopismo „Вестник Европы” (1802–1830), na którego przykładzie szczególnie wyraziście widać, że – jak zauważył Tomasz Kozłowski – zawsze „w ślad za rozwojem życia umysłowego następuje rozwój czasopiśmiennictwa”, a do tego jeszcze „w tej dziedzinie Polskę i Rosję objęły analogiczne procesy, gdyż i tu, i tam działały analogiczne przyczyny”¹².

Czasopisma pozostają wciąż niewyzyskanym źródłem wiadomości o powiązaniach Lindego z nauką i kulturą rosyjską. Nieczęsto – znacznie rzadziej niż, dla przykładu, o skróconej wersji niemieckiego prospektu *Słownika języka polskiego*, opublikowanej w przekładzie rosyjskim w petersburskim miesięczniku

⁹ R.W. Wołoszyński, *Polsko-rosyjskie związki w naukach społecznych 1801–1830*, Warszawa 1974, s. 7, 8.

¹⁰ J. Kucharzewski, *Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX w Królestwie, na Litwie i Rusi oraz na emigracji. (Zarys bibliograficzno-historyczny)*, Warszawa 1911, s. 12.

¹¹ Zob.: A. Dworski, *Z dziejów zbliżenia kulturalnego rosyjsko-polskiego na początku XIX wieku – polonica w czasopiśmie „Улей”*, [w:] *Spotkania literackie. Z dziejów powiązań polsko-rosyjskich w dobie romantyzmu i neoromantyzmu*, red. B. Galster i J. Kamionkova, Wrocław 1973, s. 151–183.

¹² T. Kozłowski, *Polonica w czasopiśmie rosyjskim „Wiestnik Jewropy” w latach 1815–1822*, „Prace Polonistyczne” 1967, seria XXIII, s. 116.

Iwana Martynowa „Северный вестник” w 1804 r.¹³ – wspomina się chociażby o następującej wzmiance o Lindem (w kontekście Józefa Ossolińskiego oraz Adama Czartoryskiego), zamieszczonej w piśmie Jakowa Galinkowskiego „Корифей, или Ключ литературы” w 1802 r.¹⁴:

Главная складка сокровищ литературы польской перенесена в Вену и находится в библиотеке Гр. Юзефа Теньш-Оссолинского. Сей вельможа и его Библиотекаръ Линде, кроме того всякой год путешествуя по Галиции, собирают памятники словесности. Граф Оссолинский [...] есть издатель рассуждения Сенеки de Consolatione [...]; занимается теперь сочинением истории о древней Сарматии и ея народах и пишет историю Зигмунта I. Секретарь его Линде трудится над сочинением *этимологического Польского Словаря*, которой будет пересмотрен Оссолинским. Князь Адам Чарторыйский, известный покровитель наук и художеств, весьма искренно соучаствует в сем предприятии и присылает ему денежные пособия.¹⁵

Wzmianka ta znajduje się w pierwszej części artykułu *O stanie literatury polskiej*, stanowiącej skrócony przekład artykułu zamieszczonego w 1801 r. w jenańskim czasopiśmie „Intelligenzblatt der Allgemeinen Literatur-Zeitung”¹⁶. Mamy do czynienia tu zatem z przykładem przedostawania się do Rosji wiadomości o Lindem z gruntu niemieckiego. Artykuł *O stanie literatury polskiej* został zrecenzowany przez Wasilija Anastasiewicza w czasopiśmie „Северный вестник” w 1804 r.¹⁷ Wartych szerszego rozpatrzenia pozycji obrazujących związek Lindego z Rosją jest w czasopismach oczywiście więcej. Na plan pierwszy wysuwają się pod tym względem z jednej strony „Улей”, a z drugiej – „Pamiętnik Warszawski”. W „Pamiętniku Warszawskim” tematykę „rosyjską” reprezentuje również *Obraz systematyczny literatury w Rosji w przeciągu lat 5*

¹³ [Б.п.], *Słownik języka polskiego... przez Samuela Bogumila Linde...*, „Северный вестник” 1804, cz. 4, nr 12, s. 260–271.

¹⁴ Zob.: Ю.М. Лотман, *Писатель, критик и переводчик Я.А. Галинковский, „XVIII век”* 1959, z. 4, s. 230–256.

¹⁵ Б.п., *О состоянии литературы польской*, „Корифей, или Ключ литературы” 1802, cz. *Terpsychora*, s. 105–106.

¹⁶ Zob.: M. Ptaszek, „*Słownik języka polskiego*” Samuela Bogumila Lindego. *Szkice bibliologiczne*, Toruń 2007, s. 233.

¹⁷ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *Милостивые Государю!...*, „Северный вестник” 1804, cz. 2, nr 5, s. 163–178. Recenzja, utrzymana w formie listu do redakcji, ma wydźwięk negatywny, a przedmiotem krytyki staje się głównie nieprzestrzeganie porządku chronologicznego przy odtwarzaniu dziejów literatury polskiej. W artykule *O stanie literatury polskiej* mowa jest o Janie Kochanowskim, Wincentym Kałużku, Piotrze Skardze, Macieju Kazimierzu Sarbiewskim, Stanisławie Staszicu, Ignacym Krasickim, Franciszku Zabłockim, Julianie Ursynie Niemcewiczu, Franciszku Karpińskim, Adamie Naruszewiczu i in.

od 1801 do 1805 roku, z dołączeniem uwag nad Bibliografią Polską¹⁸, przybliżający czytelnikom pierwszą część dzieła Fiodora Adelunga (właśc. Friedrich von Adelung) i Andrieja Sztorcha (właśc. Heinrich Friedrich von Storch) pod takim tytułem (*Систематическое обозрение литературы в России в течение пятилетия с 1801 по 1806 г.*), powstałego z myślą o czasopiśmie „Russland unter Alexander dem Ersten”, natomiast w latach 1810–1811 wydane-go jako osobna książka¹⁹.

Linde i Wasilij Anastasiewicz (w kręgu *poloniców* w czasopiśmie „Улей”)

W *Spisie źródeł historii literatury rosyjskiej* Piotra Köppena, stanowiącym jeden z „dodatków” do wydanego przez Lindego w 1823 r. *Rysu historycznego literatury rosyjskiej* Nikołaja Grecza, czytamy, że podstawowym zamierzeniem Anastasiewicza jako wydawcy czasopisma „Улей” „było zaznajomić współziomków swoich z literaturą polską i przez to umocnić przyrodzony związek między uczonymi dwóch jedноплемиennych narodów”²⁰. „Wyciągi z *Lindego*, *Naruszewicza* i *Czackiego*” zostają zaprezentowane tutaj jako „najciekawsze artykuły o polskiej literaturze” zamieszczone w piśmie Anastasiewicza, sam zaś Anastasiewicz przedstawiony jest jako nie tylko wydawca, ale także bibliograf, który „najpierwszy napisał w rosyjskim języku artykuł o «Bibliografii» w właściwym znaczeniu, które teraz niektórzy literaci bezzasadnie rozciągają i na same zdania o książkach”²¹. Jako bibliograf Anastasiewicz traktowany jest jako kontynuator Wasilija Sopikowa²², a wspomnianą przez Köppena pracę stanowi opublikowany w czasopiśmie „Улей” artykuł *O bibliografii*²³. Drogi

¹⁸ [B.p.], *Obraz systematyczny literatury w Rosji w przeciągu lat 5 od 1801 do 1805 roku, z dołączeniem uwag nad Bibliografią Polską*, „Pamiętnik Warszawski” 1816, t. 6, wrzesień, s. 53–64. Artykuł opiera się w dużym stopniu na danych statystycznych – por.: „w przeciągu wspomnianych pięciu lat wyszło z druku 1304 pism; między tymi jest 756 dzieł oryginalnych, a 548 tłumaczonych; owe 1304 pism składają 2175 tomów i pismek ulotnych, na rok więc ryczałtem drukowano 435 ksiąg” (ibidem, s. 54).

¹⁹ Н. Здобнов, *История русской библиографии до начала XX века*, Москва 1955, s. 144–147.

²⁰ Köppena *spis źródeł Historii Literatury Rosyjskiej*, [w:] *Dodatki do Mikołaja Grecza rysu Historii Literatury Rosyjskiej... przez Samuela Bogumiła Lindego...*, Warszawa 1823, s. 558. Por.: *Материалы для истории просвещения в России, собираемые Петром Кеппеном, членом разных ученых обществ*, cz. 1: *Обозрение источников для составления Истории Российской словесности*, Санкт-Петербург 1819.

²¹ Ibidem.

²² Н. Здобнов, op. cit., s. 184.

²³ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *O библиографии*, „Улей” 1811, cz. 1, nr 1, s. 14–28.

Sopikowa i Anastasiewiczza (a także Lindego) krzyżowały się wiele razy i na różne sposoby²⁴.

Nazwiska Adama Naruszewicza, Tadeusza Czackiego i właśnie Samuela Bogumiła Lindego należą do najczęściej pojawiających się w czasopiśmie „Улей”. O dwóch pierwszych mowa jest już w przedmowie do pisma, zapowiadającej jego programowe zorientowanie na tematykę polską²⁵. Po pierwsze więc znajdujemy w nim rozważania Lindego o etymologii²⁶, rozpoczynające się – podobnie jak w *Prawidłach etymologii przystosowanych do języka polskiego*, zamieszczonych w części wstępnej pierwszego tomu *Słownika języka polskiego*²⁷ – od ustaleń ogólnych, zawierających wyjaśnienie samego słowa „etymologia”. Jeśli Linde pisze o zasadach etymologii „przystosowanych do języka polskiego”, to wydawca czasopisma „Улей” zapowiada w podtytule zamiar „odniesienia” – w przypisach – „języka polskiego do [...] rosyjskiego”²⁸. Własnymi komentarzami opatruje on również artykuł „o dialektach i językach przywołanych w słowniku P. Lindego ze wskazaniem wykorzystanych przez niego prac”²⁹. Jak czytamy w pierwszym z nich, artykuł ten w większym stopniu niż uwagi o etymologii odnosi się do samego *Słownika języka polskiego*, w związku z czym skierowany jest raczej do czytelników mających go w swojej bibliotece. Oto zaś przykład jednego z następnych komentarzy, dołączony do wykazu rosyjskich źródeł wykorzystywanych przez Lindego oraz dotyczący najnowszych inicjatyw wydawniczych Cesarskiej Akademii Nauk:

Известно, что И. Рос. Академия трудится над изданием нового своего словаря. Последование Г. Линде прежнему ея изданию весьма ощутительно!³⁰

I jeszcze jedna pozycja, która ma swoje źródło w omawianych partiach wstępnych pierwszego tomu *Słownika języka polskiego*. Jest nią mianowicie

²⁴ Zob. m.in.: М.Н. Коновалова, *Записки В.С. Сопикова и В.Г. Анастасевича о составлении каталогов публичной библиотеки. (Из неопубликованного наследия)*, „Труды Государственной публичной библиотеки им. М.Е. Салтыкова-Щедрина” 1957, t. 3, s. 241–257.

²⁵ Zob.: В. Анастасевич, *Ament meminisse periti*, „Улей” 1811, cz. 1, nr 1, s. 4–5.

²⁶ *О этимологии, или словопроизведении, извлечение: из статьи помещенной в Польском словаре Г. Линде, „Улей” 1812, cz. 3, nr 16, s. 337–363; nr 17, s. 419–445.*

²⁷ Zob.: *Słownik języka polskiego przez Samuela Bogumiła Linde*, wyd. 2, t. 1, Lwów 1854, s. XXI–LXI (*Prawidła etymologii przystosowane do języka polskiego*).

²⁸ *О этимологии, или словопроизведении...*, nr 16, s. 337.

²⁹ *Изъяснение диалектов и языков, приведенных в словаре Г. Линде, с показанием его к тому пособий, „Улей” 1812, cz. 4, nr 21, s. 3–9. Por.: Słownik języka polskiego..., t. 1, s. LXII–LXIV (Objaśnienie przywiedzionych dialektów i języków).*

³⁰ *Изъяснение диалектов...*, s. 7.

zamieszczony w dziale „Uwagi bio- i bibliograficzne” przegląd pisarzy polskich i ich utworów³¹, w *Słowniku języka polskiego* występujący pod tytułem *Poczet pism polskich, w Słowniku przytaczanych*³². Anastasiewicz zachowuje układ przyjęty przez Lindego: rozpoczyna zatem przegląd pisarzy polskich od Andrzeja (Jędrzeja) Kochanowskiego, tłumacza *Eneidy* Wergiliusza, by już w tej pierwszej notce wprowadzić informację od siebie, którą stanowi odsyłacz do jednego z „odcinków” przeglądowego artykułu o literaturze polskiej opublikowanego w pierwszej części swojego czasopisma³³. Tym ostatnim artykułem była natomiast „polska część” rozprawy Ignacego Krasickiego *O rymotwórstwie i rymotwórcach*, rzucająca światło na piśmiennictwo polskie od czasów *Bogurodzicy* przez poezję Jana Kochanowskiego do drugiej połowy XVIII wieku³⁴.

Linde i Wasilij Sopikow (o literaturze rosyjskiej w „Pamiętniku Warszawskim”)

O zamieszczeniu w „Pamiętniku Warszawskim” w latach 1815–1816 recenzji *Rysu rosyjskiej bibliografii* (*Опыт российской библиографии*) Wasilija Sopikowa napisanej przez Lindego³⁵ czytelnicy rosyjscy dowiedzieli się z jej omówienia opublikowanego w 1816 r. w czasopiśmie „Вестник Европы”³⁶, rozpoczynającego się od przedmowy:

Под сим заглавием в прошлом году напечатана была в Польском журнале, называемом Памітнік Варшавскі, весьма любопытная статья, которую можно назвать критическим разбором известного *Опыта Российской Библиографии*, составленного г-м Сопиковым, и которую знаменитый Линде хотел познакомить поляков с нашею литературой. Никто конечно не имел

³¹ *О Польских писателях и сочинениях. (Из Словаря Г. Линде с объяснениями)*, „Улей” 1812, cz. 3, nr 16, s. 280–290; nr 17, s. 365–384, 446–466.

³² *Słownik języka polskiego...*, t. 1, s. LXV–LXXIII (*Poczet pism polskich, w Słowniku przytaczanych*).

³³ *О Польских писателях...*, s. 280–281. Por.: *О Польских Стихотворцах. (Сокращенное известие из Красицкого)*, „Улей” 1812, cz. 1, nr 3, s. 178–191.

³⁴ Zob.: M. Dąbrowska, *Czasopisma jako źródło do dziejów polsko-rosyjskich związków literackich i kulturowych (wybrane przykłady z początku XIX wieku)*, „Acta Polono-Ruthenica” 2011, t. XVI, s. 41–43.

³⁵ *О литературе роsyjskiej przez Самуила Богумила Линдего, През. Тов. Эл., Рект. Lic. Warsz.*, „Pamiętnik Warszawski” 1815, t. 2, sierpień, s. 411–428, t. 3, wrzesień, s. 14–34, t. 3, październik, s. 133–150, t. 3, listopad, s. 277–298, 1816, t. 4, styczeń, s. 3–21, t. 4, marzec, s. 285–296, t. 5, maj, s. 3–21, t. 5, czerwiec, s. 125–144. Zob.: В.А. Францев, *Польское славяноведение конца XVIII и первой четверти XIX ст.*, Прага Чешская 1906, s. 101–137, 377–386.

³⁶ *О Российской литературе, статья Самуила Богумила Линде, Ректора Варшавского Лицея*, „Вестник Европы” 1816, cz. 90, s. 110–136, 230–244.

большого права рассуждать о труде г-на Сопикова. [...] Здесь муж, всему ученому свету известный обширными познаниями по части литературы славянских наречий, предлагает зрелые замечания свои на полезную книгу, исправляет в ней существенные погрешности, дополняет недостатки и отдает должную справедливость трудолюбивому ея автору...³⁷

Środkowa część przedmowy zawiera zapowiedź zamieszczenia w piśmie swego rodzaju „wyciągu” ze *Słownika języka polskiego*, całość zamyka natomiast wskazanie na odbiorców rozważań o recenzji Lindego, którymi miały być osoby zapoznane z pracą Sopikowa. Warto dodać, że w 1813 r. na tych samych łamach ukazała się wzmianka o samym *Rysie rosyjskiej bibliografii*, nazwanym tutaj „nową pożyteczną książką”³⁸.

Przekład i omówienie recenzji Lindego wyszły spod pióra ówczesnego wydawcy czasopisma „Вестник Европы”, Michaiła Kaczenowskiego, czego świadomość (mimo braku podpisu) mieli zarówno przedstawiciele tamtej epoki³⁹, jak i późniejsi badacze⁴⁰.

Szkic Lindego *O literaturze rosyjskiej* – podzielony w „Pamiętniku Warszawskim” na osiem części i od piątej z nich noszący tytuł *O literaturze słowiańsko-rosyjskiej* – wymieniany jest przeważnie obok jego rozprawy *O statucie litewskim ruskim językiem i drukiem wydany wiadomość*. Obydwie prace mają bowiem charakter bibliograficzny, druga (pierwotnie także planowana na łamy „Pamiętnika Warszawskiego”) zapisała się, jak zauważa Olena Błażejewicz, jako „pierwsza w Polsce monografia bibliograficzna oparta na metodzie językowej i typograficznej” oraz stanowi „przykład harmonijnego zespolenia wiedzy językoznawcy i bibliografa”⁴¹. *Rys rosyjskiej bibliografii* Sopikowa, którego rozpatrzenie stanowi artykuł *O literaturze rosyjskiej* i o którym wzmianka rozpoczyna *Przedmowę polskiego wydawcy* do wydanego przez Lindego *Rysu historycznego literatury rosyjskiej...* Nikołaja Grecza⁴², stanowi pierwszą na gruncie

³⁷ *O Россійской литературе...*, s. 110–111.

³⁸ [Б.п.], *O Россійской библиографии*, „Вестник Европы” 1813, cz. 72, s. 91–100.

³⁹ *Mikołaja Grecza Rys historyczny literatury rosyjskiej... przez Samuela Bogumiła Lindego... z dodatkami*, t. 1, Warszawa 1823, s. I (*Przedmowa polskiego wydawcy*).

⁴⁰ Zob.: *Сводный каталог сериальных изданий России (1801–1825)*, т. 1: *Журналы. А–В*, ред. Е.К. Соколинский, Санкт-Петербург 1997, s. 355, 356.

⁴¹ O. Błażejewicz, *Samuel Bogumil Linde. Bibliotekarz i bibliograf*, Wrocław 1975, s. 211, 212.

⁴² *Mikołaja Grecza Rys historyczny literatury rosyjskiej...*, t. 1, s. I–II (*Przedmowa polskiego wydawcy*). Można dodać, że przedmowa staje się także miejscem, w którym Linde wskazuje na potrzebę opracowania słownika porównawczego: „schodzi nam na należyty słownik rosyjsko-polskim, polsko-rosyjskim; lecz nie dosyć; trzeba by dzieła wytykającego we wszystkich szczegółach nie tylko gramatycznych, lecz osobliwie też leksykograficznych, porównawczym sposobem, różnicę między rosyjskim a polskim językiem zachodzące, i te wyjaśniającego i zbliżającego za

rosyjskim próbę realizacji pomysłu stworzenia, według określenia Nikołaja Zdobnowa, „repertuaru książek rosyjskich”, „opisania ich *de visu*”, na który złożyło się łącznie 13 249 pozycji wydanych od czasu wprowadzenia druku do 1813 r. i częściowo w latach 1813–1818⁴³. Podkreślając znaczenie dzieła Sopi-kowa, Zdobnow jednocześnie zaznacza, że prace nad jego poprawieniem i dopełnieniem trwały jeszcze 90 lat z udziałem W.I. Santowa czy W.N. Rogożyna⁴⁴, ale należałoby dodać, że także Lindego.

Linde stawia sobie za cel sporządzenie nie tyle recenzji, ile opisu dzieła Sopikowa nastawionego na wydobywanie „rzeczy, które Polaka najwięcej obchodzić mogą” i „tym sposobem podać ziomkom [...] najpotrzebniejsze [...] wiadomości o literaturze tego sławnego i potężnego narodu, z którym nas [tj. Polaków – M.D.] dawne pobratymstwo, a dziś polityczny wypadek losu [...] tak ściśle wiąże”, a także „w przypisach [...] kłaść uwagi nad stosunkami naszego [tj. polskiego – M.D.] języka do rosyjskiego”⁴⁵. Od podkreślenia „pobratymstwa” Polaków i Rosjan Linde rozpoczyna zresztą swój artykuł:

Jak języki pobratymców naszych nie mogą być dla nas obojętnymi, ale też tychże literatura, dla wzajemnej z naszą styczności, dla wzajemnego wyjaśniania, dla wspólnego z bogacania, wreszcie dla zabopólnego dobijania się o pierwszeństwo. [...] Odebrawszy w tych dniach z Petersburga dzieło, wystawujące w kilku tomach rys literatury rosyjskiej, przy pierwszym szybkim przebieganiu spostrzegłem, że zawiera wiele rzeczy dla nas nawet co do naszej własnej literatury ciekawych; że umieszczona w nim historia drukarni w ścisłym związku zostaje z naszą, [...] że zbliżenie się umysłowe Słowian do siebie przyspieszyć może ten tak pożądaný postępek.⁴⁶

Słowem-kluczem staje się więc dla Lindego „nowość”, przy czym odnosi się ono nie tylko do samego *Rysu rosyjskiej bibliografii*, ale także do sytuacji politycznej, w której znaleźli się Polacy, związanej z utratą suwerenności państwowej.

---

pomocą innych pobratymczych mów i ogólnej gramatyki i leksykografii” (ibidem, s. XXVI–XXVII). Zob.: B. Matuszczyk, *Słownik języka polskiego S.B. Lindego. Warsztat leksykografa*, Lublin 2006, s. 40–42; por. J. Michalski, *Niezrealizowane plany naukowe Lindego*, „Pamiętnik Literacki” 1959, z. 3–4, s. 349–377; J.W. Opatrny, *Rosyjsko-polski słownik porównawczy S.B. Lindego*, „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1963, t. 4, s. 283–293.

⁴³ H. Здобнов, op. cit., s. 176.

⁴⁴ Ibidem, s. 177.

⁴⁵ [S. B. Linde], *O literaturze rosyjskiej...*, 1815, t. 2, sierpień, s. 412–413.

⁴⁶ Ibidem, s. 411–412. Podobną myśl wyraził Linde w stanowiącym rozwinięcie dedykacji (skierowanej do „Jaśnie Wielmożnego Mości Dobrodzieja” Nikołaja Nowosilcowa) wstępie do *Rysu historycznego literatury rosyjskiej...* Grecza: „wzajemne poznanie zalet umysłowych zbliża narody do wzajemnego szacunku i w skutku tego jednoczy je węzłem braterskiej miłości” (*Mikołaja Grecza Rys historyczny literatury rosyjskiej...*, t. 1, Warszawa 1823, s. nlb).

Układ treści w artykule Lindego odpowiada układowi treści w dziele Sopikowa. Całość otwierają rozważania o obecnym w jego tytule słowie „опыт”, zdaniem Lindego trudnym do przetłumaczenia na język polski, oraz o przedmowie, w której Sopikow „widział potrzebę najprzód objaśnić, co się rozumieć ma przez bibliografa, bibliofila, [...], bibliomana i bibliotekarza”⁴⁷. Już te wstępne fragmenty pokazują, że Linde spogląda na *Rys rosyjskiej bibliografii* oczami znawcy kultury polskiej, skrupulatnie wynotowującego wszelkie przejawy pomijania osiągnięć polskich drukarzy, historyków czy pisarzy: nie poprzestaje więc na stwierdzeniu, że Sopikow „wylicza najślawniejsze w tej mierze [tj. bibliografii – M.D.] imiona mężów”, dodając, że „Polaka żadnego nie mieści, chociaż mógł wiedzieć o Załuskim, Braunie, Jabłonowskim...; Bentkowskiego naszego nie mógł jeszcze znać”⁴⁸. W tym duchu utrzymany jest cały artykuł, a nazwiska Załuskich, Feliksa Bentkowskiego czy Jerzego Samuela Bandkiego należą do najczęściej przywoływanych. Rozważania nad *Rysem rosyjskiej bibliografii* przywiodły Lindego przede wszystkim do następującego wniosku, tak oto sformułowanego przez Olenę Błażejewicz: „kultura polska promieniowała w kierunku wschodnim, ponieważ pierwsze drukarnie cerkiewnosłowiańskie działały w Krakowie i w zachodnioruskich częściach Polski (Kijów, Poczajów, Nieśwież, Lwów, Wilno)”⁴⁹. Podobnie wypowiada się na ten temat Samuel Fiszman: „uwagi uzupełniające służą właśnie Lindemu do podkreślenia wniosku wynikającego z bibliograficznego zestawienia Sopikowa, iż w krajach słowiańskich kierunek rozwoju oświecenia szedł z południowego zachodu do północnego wschodu, iż udział polski w tym rozwoju był bardzo doniosły”⁵⁰.

W kontekście badań nad czasopiśmiennictwem warto wspomnieć również o końcowych partiach artykułu Lindego, które wypełnia obszerny przypis autora zawierający przegląd rosyjskich wydawnictw periodycznych, „mnogich i ważnych”, których liczbę Sopikow szacuje na blisko sto pięćdziesiąt. Wśród wymienionych pism znajdują się „Приятное и полезное препровождение времени”, „Вестник Европы”, „Друг просвещения”, „Северный вестник”, „Санкт-Петербургский журнал”, „Цветник”, „Сын Отечества” czy nawet wydawany w Tobolsku „Иртыш, превращающийся в Ипокрену”. Tu również daje o sobie znać wspomniany rys postawy autora – „Приятное и полезное препровождение времени” zestawia on z „Zabawami Przyjemnymi i Pożytecznymi”,

⁴⁷ [S. B. Linde], *O literaturze rosyjskiej...*, 1815, t. 2, sierpień, s. 414.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ O. Błażejewicz, op. cit., s. 217–218.

⁵⁰ S. Fiszman, *Z polsko-rosyjskich stosunków literackich w okresie 1800-1830. (Recepcja literatury rosyjskiej w Polsce)*, [w:] *O wzajemnych powiązaniach literackich polsko-rosyjskich*, red. S. Fiszman i K. Sierocka, Wrocław 1969, s. 68.

ponadto wspomina o pojawianiu się w periodykach rosyjskich „autentycznych pism do historii dyplomacji państw rosyjskich należących, [...] między którymi wiele do historii polskiej bardzo ważnych”⁵¹. Pretekstem do zarysowania współczesnej produkcji czasopiśmienniczej w Rosji stały się przywołane słowa Sopikowa, wskazującego jako jedno ze źródeł swojej inspiracji „pracę Biskupa Wołogodzkiego *Eugeniusza* [tj. Jewfimija Bołchowitinowa – M.D.] pod tytułem: nowa próba słownika rosyjskich pisarzy, w Poślańcu Europejskim [tj. piśmie „Вестник Европы” – M.D.] r. 1813 umieszczoną”⁵². Można dodać, że czasopiśmiennictwo rosyjskie początku XIX wieku stało się przedmiotem rozpatrzenia we wspomnianym *Obrazie systematycznym literatury w Rosji w przeciągu lat 5 od 1801 do 1805 roku...*, w którym mowa jest o pismach „Корифей, или Ключ литературы”, „Патриот”, „Друг просвещения”, „Северный вестник” czy „Санкт-Петербургский журнал”, ale także – w przypisie – o „Dzienniku Wileńskim” jako miejscu zamieszczenia artykułu Tadeusza Czackiego *O postępie edukacji w prowincjach niegdyś polskich, a teraz wcielonych do Rosji*⁵³.

Przyjęcie układu treści *Rysu rosyjskiej bibliografii* za podstawę układu jej omówienia nie przeszkadza Lindemu odnieść się do niego krytycznie. Za „wielką niedogodność” uznaje wyodrębnienie przez Sopikowa dwóch części pracy, spośród których „pierwsza zawiera książki drukowane *cerkiewnymi* głoskami, a druga *świeckimi* [tj. graźdanką – M.D.]”, w rezultacie często „ciąg dalszych dzieł lub wydań jednego pisarza, przerywa się dla tej przypadkowej przyczyny, iż jedne *cerkiewnym*, drugie *świeckim* pismem były drukowane...”⁵⁴. W zakończeniu artykułu Linde radzi również Sopikowowi opatrzenie *Rysu rosyjskiej bibliografii*, zgodnie zresztą z jego pierwotnym zamierzeniem, indeksami alfabetycznym i systematycznym.

Sprostowania i uzupełnienia, przez Olenę Błażejewicz określane jako „literacko-bibliograficzne”, stanowią największą wartość szkicu Lindego⁵⁵. Oto jeden z urywków o takim charakterze, dotyczący kształtu edytorskiego książek sprzed XVI–XVIII wieku:

⁵¹ *O literaturze słowiańsko-rosyjskiej...*, 1816, t. 5, czerwiec, s. 142.

⁵² *Ibidem*, s. 144.

⁵³ T. Czacki, *O postępie w edukacji w prowincjach niegdyś polskich, a teraz wcielonych do Rosji*, „Dziennik Wileński” 1805, t. 1, nr 1 (kwiecień), s. 6–15. Zob. o nim w kontekście pisma „Северный вестник”: M. Dąbrowska, *Polscy poeci doby Oświecenia w czasopiśmie rosyjskich pierwszego piętnastolecia XIX wieku* („Северный вестник” – „Улей” – „Вестник Европы”), [w:] *Polska – Rosja: dialog kultur* („Studia Rossica XXII”), red. A. Wołodźko-Butkiewicz i L. Łucewicz, Warszawa 2012, s. 99–101.

⁵⁴ *O literaturze rosyjskiej...*, 1815, t. 3, wrzesień, s. 23.

⁵⁵ O. Błażejewicz, op. cit., s. 216.

[...] w dawnych ruskich księgach, wydanych w Moskwie, do połowy 17 wieku *przedślowie*, po naszymu przedmowa, kładła się nie na początku, lecz na końcu. [...] Gdy on [tj. Sopikow – M.D.] zaś dodaje, że w Wileńskich, Lwowskich, Czerwiechowskich, Kijowskich i Ostrogskich wydaniach, małą liczbę wyjąwszy, takowe dopisy na przodzie się znajdują, przeczyć temu musimy, gdyż także prawie wszędzie przynajmniej na polskich naszych dawnych drukach, daty i okoliczności wydania na końcu ksiąg bywały kładzione, tak np. na biblii Radziwiłłowskiej, Leopolicy [...] itd., a dopiero w 16 wieku zwyczaj ten się odmienił*.

* Obacz Bandkie hist. druk. krak. na karcie 11 w nocie.⁵⁶

Jak widać, Linde nie poprzestaje na skomentowaniu danego ustępu *Rysu rosyjskiej bibliografii*, opatrując swój komentarz odsyłaczem do literatury przedmiotu. W tym przypadku chodzi o wydaną w 1815 r. *Historję drukarni krakowskich...* Jerzego Samuela Bandkiego, w której – w przypisie czytamy:

Jan Gutenberg na żadnej nie podpisał się księdze, którą wydał. Jan Fust wniósł ten zwyczaj potrzebny, który w XV wieku na początku drukarni w tym się różnił od nieco późniejszych czasów, że daty wydania na końcu bywały położone, a ten zwyczaj dopiero w XVI wieku ustał.⁵⁷

Często też Linde po prostu „oddaje” głos Bandkiemu, przywołując jego słowa:

Do tego dołączyć trzeba, co szanowny mój przyjaciel J.S. Bandkie* w historii drukarni krakowskich, na karcie 19 itd. wyraża: „Kilkadziesiąt ksiązek już było biblioteką...”.

* Historia drukarni Krakowskich, od zaprowadzenia druków... itd. w Krakowie r. 1815.⁵⁸

W drukarstwie XV–XVI stulecia Linde był najlepiej zorientowany. Jak uważa jednak Olena Błażejewicz, „pomiął on natomiast całkowicie produkcję wydawniczą XVIII wieku, mimo że istniała drukarnia bazylianów w Supraślu”, wprawdzie wielce zasłużona dla kultury polskiej, ale przecież wydająca druki nie tylko w tym języku⁵⁹.

⁵⁶ *O literaturze rosyjskiej...*, 1815, t. 3, październik, s. 134.

⁵⁷ *Historja drukarni krakowskich, od zaprowadzenia druków do tego Miasta aż do czasów naszych, Wiadomością o wynalezieniu sztuki drukarskiej poprzedzona. Przez Jerzego Samuela Bandkiego*, Kraków 1815, s. 10–11.

⁵⁸ *O literaturze rosyjskiej...*, 1815, t. 3, wrzesień, s. 15.

⁵⁹ O. Błażejewicz, op. cit., s. 218. Por. m.in.: J. Getka, *Polskojęzyczne druki bazylikańskie (XVIII wiek)*, Warszawa 2013, s. 10, 19–21, 38–45 i in.

Wracając do omówienia recenzji Lindego z czasopisma „Вестник Европы”, warto podkreślić, że składa się ono – podobnie jak sama recenzja Lindego – z komentarzy do rozpatrywanej pozycji. W większości odnoszą się one do problemów językoznawczych:

[...] произошло от одного корня с польского *chędogi*...*

*И у нас в церковных книгах есть *худог*.⁶⁰

ale zdarza się również, że do samego Sopikowa, głównie faktów z jego biografii:

Поелику Г. Сопиков, говорит Линде, который не есть ученый, а только книгопродавец...*

* Автору неизвестно, что почтенный В.С. Сопиков ныне служит в Императорской Библиотеке.⁶¹

O Lindem w czasopiśmie „Москвитянин” (zamiast zakończenia)

Czasopismo „Москвитянин”, wydawane przez Michaiła Pogodina w Moskwie w latach 1841–1856, stało się miejscem zamieszczenia szkicu biograficznego *Samuel Bogumił Linde* napisanego przez Jana (Iwana) Papłońskiego⁶², zaprezentowanego przez redaktorów pisma jako „wychowanek Uniwersytetu Moskiewskiego, a obecny uczeń Patriarchy filologii słowiańskiej”⁶³. To ostatnie określenie odnosi się, rzecz oczywista, do samego Lindego, którego życiorys zostaje zarysowany, jak zaznacza sam autor, w oparciu o biografię przygotowaną przez Piotra Köppena, przedmowy do *Słownika języka polskiego* oraz „przekazy ustne”⁶⁴. Szkic ma charakter okolicznościowy, gdyż łączy się z pięćdziesięcioleciem działalności naukowej Lindego. Papłoński, przestrzegając porządku chronologicznego, przedstawia lata nauki i początki kariery naukowej Lindego, znajomość z wybitnymi przedstawicielami życia kulturalnego, w tym z Julianem Ursynem Niemcewiczem, pobyt w Wiedniu oraz kontakty z Józefem Maksymilianem Ossolińskim, przyjazd do Warszawy, przebieg prac nad *Słownikiem języka polskiego*, wybór na członka krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych, związki z Liceum Warszawskim, działalność w charakterze bibliotekarza itp. Mowa jest w artykule o szerokiej obecności prac Lindego w czasopismach, a jako przykład

⁶⁰ *O Россійской литературе...*, s. 115. Por.: „chędogi – porządny, schludny, czysty” (*Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1988, s. 256).

⁶¹ *Ibidem*, s. 131.

⁶² И. Паплонский, *Самуил Богумил Линде*, „Москвитянин” 1842, ks. 11, s. 97–115.

⁶³ *Ibidem*, s. 97 (przypis).

⁶⁴ *Ibidem* (przypis).

zostaje podana recenzja *Rysu rosyjskiej bibliografii*, napisana ze znanstwem rzeczy i pełnym szacunkiem dla autora, odnotowująca zarówno zalety, jak i niedociągnięcia jego dzieła oraz trafnie prostująca obecne w nim błędy. Praca utrzymana jest w tonie pochwalnym, warstwę faktograficzną dopełniają rozważania o cechach osobowościowych Lindego.

Artykułów okolicznościowych o Lindem można znaleźć w czasopismach rosyjskich początku XIX stulecia więcej. Jednym z nich jest opublikowana w dziale „Różności” czasopisma „Сын Отечества” relacja z uroczystości wręczenia twórcy *Słownika języka polskiego* medalu w Warszawie 20 września 1816 r.⁶⁵ Na osobne odnotowanie zasługują wzmianki o Lindem i jego słowniku wplecione w rozważania o innych przedstawicielach nauki europejskiej i ich dziełach, wprowadzane często po to, aby bądź potwierdzić słuszność głoszonych przez nich sądów, bądź je podważyć⁶⁶.

Na zakończenie warto dodać, że ważnym źródłem wiedzy o związkach Lindego z rosyjską nauką i kulturą są rozliczne osobiste „dokumenty” epoki, głównie listy, często także publikowane na łamach czasopism. We wzmianki o Lindem jako twórcy zarówno *Słownika języka polskiego*, jak i recenzji *Rysu rosyjskiej bibliografii* Sopikowa obfitują zwłaszcza listy Jewfimija Bołchowitina do Wasilija Anastasiewicza, łączące słowa podziwu dla trudu polskiego uczonego ze skargami na wygórowane ceny jego dzieł:

Линдов Словарь, хотя я его и не видал, но, судя по вашим выпискам, почитаю я сокровищем для всех Славенских народов. Еще в Северном Вестнике увидев объявление о нем, я думал было купить оный и писал в Вильну, но с меня потребовали 25 червонных, и такая цена устрашила меня⁶⁷.

Читали ли вы в последних прошлогодних номерах Вестника Европы Линдовы рецензии на Сопикова библиографию? Есть много хорошего; но у Каченовского сокращено. Сопикову не стыдно бы всю сию умную рецензию припечатать при своей книге. Это хорошее дополнение к ней⁶⁸.

Przytoczony fragment drugiego z listów kończy stwierdzenie, że skoro Linde dobrze opanował język rosyjski, to dlaczego Rosjanie nie mają uczyć się polskiego, a także apel o podjęcie współpracy między polskimi i rosyjskimi badaczami literatury.

⁶⁵ [Б.п.], [В Сентябре месяце сего года...], „Сын Отечества” 1816, nr 51, s. 241–242.

⁶⁶ Нр.: [Б.п.], *Известие о Словаре немецко-сербском*, „Вестник Европы” 1817, cz. 96, nr 21, s. 42–49.

⁶⁷ *Письма Митрополита Киевского Евгения Болховитинова к В.Г. Анастасевичу*, „Русский архив” 1889, ks. 2, nr 5, s. 25.

⁶⁸ *Письма митрополита Евгения к В.Г. Анастасевичу из Калуги и Пскова (1813–1818)*, „Древняя и новая Россия” 1880, t. 18, nr 12, s. 616.

Związki Lindego z kulturą i nauką rosyjską uwidaczniają się na wielu płaszczyznach, co obrazują najlepiej czasopisma początku XIX wieku. Linde – kojarzony zwykle wyłącznie z badaniami językoznawczymi – zapisał się w dziejach polsko-rosyjskich związków literackich, kulturowych i naukowych jako wnikliwy i kompetentny komentator dziejów literatury rosyjskiej, w szczególności metod „bibliograficznego” utrwalania jej osiągnięć.

Резюме

*Самуил Богумил Линде и русская культура и наука
(на основе журналов начала XIX века)*

Начало XIX века – период стремительного развития польско-русских культурных и научных связей в журналистике. К главным представителям польской науки начала XIX века принадлежит Самуил Богумил Линде (1771–1847) – языковед, автор *Словаря польского языка*, переводчик, библиограф, библиотекарь.

Статья состоит из четырех частей: 1. *Вступление* (Линде и Аленсандр Востоков, Линде и Яковь Галинковский; избранные польские и русские журналы начала XIX века); 2. *Линде и Василий Анастасевич (материалы о польской культуре в журнале „Улей”)*; 3. *Линде и Василий Сопиков (о русской литературе в журнале „Pamiętnik Warszawski”)*; 4. *О Линде в журнале „Москвитянин” (вместо заключения)* (биографический очерк о Линде Ивана Паплонского, вокруг переписки Евфимия Болховитинова и Василия Анастасевича). Василий Анастасевич (1775–1845) – переводчик, библиограф, издатель журнала „Улей”. Василий Сопиков (1765–1818) – библиограф и библиотекарь.

Summary

*Samuel Bogumił Linde and the Russian culture and science
(on the basis of the periodicals in the early 19th century)*

The beginning of the 19th century is the period of a gradual development of the Polish-Russian cultural and scientific relations in the area of the periodical press. Samuel Bogumił Linde (1771–1847), a linguist, author of the *Dictionary of the Polish Language*, translator, bibliographer and librarian, was one of the main representatives of the Polish science at that time.

The article consists of four parts: 1. *Opening remarks* (Linde and Alexander Vostokov, Linde and Jakov Galinkovsky; review of the Polish and Russian periodicals in the early 19th century); 2. *Linde and Vasily Anastasyevich (materials on the Polish culture in the periodical „Uley”)*; 3. *Linde and Vasily Sopikov (about the Russian literature in the periodical „Pamiętnik Warszawski”)*; 4. *About Linde in the periodical „Moskwitianin” (instead of conclusion)* (the article about Linde by Jan Papłowski, around the correspondence of Evfimiy Bolkhovitinov and Vasily Anastasyevich). Vasily Anastasyevich (1775–1845) was a translator, bibliographer, publisher of the periodical „Uley”. Vasily Sopikov (1765–1818) was a bibliographer and librarian.

Key words: Samuel Bogumił Linde, Vasily Anastasyevich, Vasily Sopikov, „Uley”, „Pamiętnik Warszawski”, bibliography, Russian literature, Polish literature.